

Ptačí fauna Kanárských ostrovů II. Fuerteventura a Lanzarote

Rozmanitost ekosystémů Kanárského souostroví je jednoznačně patrná, jak lze snadno pozorovat také na ostrovech ležících na východě, a tedy poblíž afrického kontinentu. Lanzarote a Fuerteventura jsou ve srovnání s Tenerife, jemuž byl věnován předchozí díl (Živa 2024, 1: 45–48), na první pohled nižší a s odlišnou distribucí srážek, což má na tvářnost místních ekosystémů určující vliv – chybějí zde vavřínové i přirozené borové lesy. Menší ostrovy v jejich okolí jsou téměř vždy složením flóry i fauny podobné.

- 1 Polopoušť na ostrově Fuerteventura
- 2 Malý ostrov Lobos leží mezi Fuerteventurou a Lanzarote. Foto O. Hauck (obr. 1 a 2)
- 3 Běhulík plavý saharský (*Cursorius cursor*)
- 4 Bramborníček kanárský (*Saxicola dacotiae dacotiae*), endemit Fuerteventury
- 5 Dytík úhorní východokanárského poddruhu *Burhinus oedicnemus insularum*
- 6 Ťuhýk šedý ostrovní poddruhu *Lanius excubitor koenigi*
- 7 Hýl trubač (*Bucanetes githagineus amantum*), rovněž ostrovní poddruh
- 8 Dudek chocholatý (*Upupa epops*)
- 9 Orebice berberská (*Alectoris barbara koenigi*) byla na souostroví introdukována.
- 10 Drop obojkový kanárský (*Chlamydotis undulata fuertaventurae*)

S ohledem na blízkost kontinentu byly popisované ostrovy objeveny jako první a osídleny Guanči, původem berberským obyvatelstvem. Od té doby je člověk dlouhodobě ovlivňoval kozí a ovčí pastvou. Spolu s nedostatkem srážek přispěla pastva k tvorbě pouštních biotopů, a právě ty, společně s relativní blízkostí Afriky, způsobily přítomnost několika ptačích druhů, které na ostatních ostrovech nenajdeme. Malá vzdálenost od kontinentu, v nejužším místě méně než 100 km, umožnila např. usídlení dropa obojkového (*Chlamydotis undulata*) a vznik místního poddruhu dropa obojkového kanárského (*C. u. fuertaventurae*, obr. 10). Z druhů endemických výhradně na Kanárském souostroví (blíže předchozí díl a tab. na webové stránce Živy) zde žije bramborníček kanárský (*Saxicola dacotiae*, o poddruzích viz dále), z endemitů zasahujících i na Madeiru a Azorské ostrovy pak linduška kanárská (*Anthus berthelotii berthelotii*) a kanár divoký (*Serinus canaria*).

Fuerteventura a Lobos

Se svými 1 660 km² je Fuerteventura druhým největším ostrovem souostroví. Geologicky je patrně nejstarší, utvářela se před asi 17–20 miliony let. Nejvyšší vrchol Pico

de la Zarza (807 m n. m.) leží na poloostrově Jandía, který tvarem naznačuje, že jde o okraj rozpadajícího se sopečného kráteru. Na Fuerteventuře spadne průměrně jen 111 mm dešťových srážek ročně.

Zemědělská krajina nabízí příležitosti k pozorování stepních až pouštních ptáků, mimo jiné stepokura písečného (*Pterocles orientalis*), skřivánka menšího severoafrického (*Alauda rufescens rufescens*) nebo hýla trubače (*Bucanetes githagineus amantum*, obr. 7). V období La Calimy, kdy vane teplý vítr ze saharéské pouště a přináší jemný písek, se zde může vyskytnout mnoho zajímavých tažných ptáků i zatoulanců. Endemický poddruh supa mrchožravého (*Neophron percnopterus majorensis*) na tomto ostrově stále hnízdí. Husice rezavá (*Tadorna ferruginea*) se aktuálně vyskytuje velmi běžně v brakických vodách. Klenotem Fuerteventury, za nímž sem míří většina pozorovatelů ptáků, je bramborníček kanárský poddruhu *S. dacotiae dacotiae* (obr. 4).

Tak jako u předchozího dílu si přiblížíme zajímavé lokality s výskyty vybraných ptačích druhů – podrobnosti a geografické souřadnice najdete v tab. 2 na webu Živy.

Při odlivu skýtá lávové pobřeží Majanicha dobré podmínky pro sledování zejména

na brodivých ptáků a bahňáků včetně kulíka mořského (*Charadrius alexandrinus*), jenž tu hnízdí. Obdělávané plochy La Oliva hostí rezidentní druhy, jako jsou strnad luční (*Emberiza calandra*), linduška kanárská, skřivánek menší severoafrický nebo vrabec pokřovní (*Passer hispaniolensis*), a na jaře a na podzim tažné ptáky. Svahy hor na jihu obývá bramborníček kanárský a další speciality, k nimž bezpochyby patří hýl trubač. Pláně Tindaya jsou jedním z nejlepších míst, kde můžete pozorovat mnoho stepních ptáků, mezi nimi i dropa obojkového kanárského nebo běhulíka plavého saharského (*Cursorius cursor*, obr. 3). V této krajině je procházející člověk nápadný, proto je nejlepší strategií popojíždět autem a každých 500 m zastavit a dalekohledem pozorovat okolí, aby se minimalizovalo rušení ptáků.

Nádrž Los Molinos s brakickou vodou je jedním z několika málo míst, kde na Kanárských ostrovech pravidelně hnízdí pisila čáponohá (*Himantopus himantopus*) spolu s lyskou černou (*Fulica atra*) a slípkou zelenonohou (*Gallinula chloropus*), někdy můžeme spatřit i hejna husic rezavých pronásledovaná sokoly šahiny (*Falco pelegrinoides*). Okolní stráně jsou domovem několika párů endemického bramborníčka kanárského a hýl trubač je pravidelným návštěvníkem kozí farmy, která se nachází na začátku prašné cesty vedoucí k nádrži. Vzácně byli z této přehrady hlášeni hvízdák americký (*Mareca*

americana), polák proužkozobý (*Aythya collaris*), čáp černý (*Ciconia nigra*) a další, ne zcela běžné druhy.

Na Fuerteventuře můžeme najít endemický poddruh jinak severoafrické sýkory modré (*Cyanistes teneriffae degener*), někdy uváděný i jako samostatný ostrovní druh *C. degener*, a zde vzácného kanára divokého, nejpravděpodobněji v oblasti Castillo de Lara, kde byla uměle vysazena borovice kanárská (*Pinus canariensis*). Z jiných zajímavých druhů, které tady trvale žijí, uvidíme z Maroka introdukovanou orebici berberskou (*Alectoris barbara koenigi*, obr. 9), pěnici bělohrodlou (*Sylvia melanocephala*) nebo lindušku kanárskou. V okolí vodoteče, jež vede od obce

Vega de Río Palmas k přehradě Las Peñitas, se zdržují tažné i místní druhy jako sýkora modrá, pěnice bělohrodlá a hýl trubáč. Když je v přehradě voda, což nenastává vždy, můžeme v blízkosti zahlédnout supa mrchožravého kanárského, sokola šahina a vzácný poddruh krkavce velkého (*Corvus corax canariensis*). Salinas del Carmen, využívané historicky k těžbě soli odparem mořské vody, jsou provozovány jako muzeum a zůstaly částečně funkční. Jde o jedno ze 6 míst Senda de los Cetáceos (Velrybí cesty), na nichž jsou ve volném prostoru vystaveny preparované kostry kytovců, tady plejtváka myšoka (*Balaenoptera physalus*). Zdržují se zde tažní ptáci mořského břehu.

Během tahu je výborné porozhlédnout se v pobřežní roklí Barranco de la Torre zejména po pěvcích, včetně zatoulaných druhů, jako je sedmihlásek západní (*Iduna opaca*) nebo strnad zahradní (*E. hortulana*). Periodicky zaplavované slanisko Rosa de Catalina García rovněž láká tažné i zatoulané ptáky, mimo jiné chřástala nejmenšího (*Zapornia pusilla*), vodouše žlutohého (*Tringa flavipes*), lindušku horskou (*A. spinoletta*) nebo konipase citronového (*Motacilla citreola*). Na pláni La Pared se zdržuje početná populace stepních druhů – dropa obojkového kanárského, stepokura písečného a orebice berberské. Costa Calma byla uměle osázena přesličníkem tichomořským (někdy

nazývaným také p. přesličkolistý, *Casuarina equisetifolia*) z jihovýchodní Asie a Tichomoří a vábí zimující a tažné i zatoulané ptáky, např. severoamerického rorýse ostnitého (*Chaetura pelagica*) nebo sibiřského budníčka pruhohlavého (*Phylloscopus inornatus*). Odlišná Laguna de Sotavento na pobřeží pod Costa Calma, dlouhá téměř 3,5 km, je zaplavována vodou. Při odlivu poskytuje možnost pozorování různých bahňáků, ale i volavek, kolpíků bílých (*Platalea leucorodia*) a rybáků severních (*Thalasseus sandvicensis*).

Fuerteventura má protáhlý tvar a většinu plochy ostrova odděluje úzká šíje od jižního poloostrova Jandía. Za hřebenem, který lze překonat sedlem po prašné komunikaci, dorazíme do vesnice Cofete. Sedlo prochází porosty sukulentních prýsců podobných kaktusům – nízkého a na ostrově endemického pryšce jandijského (*Euphorbia handiensis*) a vyššího, na souostroví endemického p. kanárského (*E. canariensis*). Právě na pryšcích kanárských lze zahlédnout bramborníčky kanárské, spolu s nimi na vrcholcích sedají lindušky kanárské v typickém „konipasím“ posezu. Druhé místo, kde uvidíme bramborníčky kanárské, je rokle Barranco de los Molinos. Poslední kilometry nad ústím do oceánu se dají projít pěšky dnem kaňonu vytvořeného vodotečí v sopečných horninách. Právě přítomnost sladké vody umožňuje výskyt ptáků.

K husicím rezavým poznamenáváme, že se po vyrušení v letu ozývají ryčným hlasem. Jeden z autorů byl jimi pravidelně probouzen v Caleta de Fuste. Až třetí den si uvědomil, že nad ubytovacím komplexem přelétají v 8:00 z blízkého golfového hřiště, kde začínal provoz. Údržba golfových trávníků se jeví na pouštním ostrově jako naprosto marnotratná, ale pouze do chvíle, kdy zjistíme, že jsou zavlažovány odsolenou vodou na její třetí cestě – první použití ve sprchách a k plnění bazénů, druhé ke splachování toalet a teprve po průchodu přes kořenové čistírny slouží k zavlažování parků a golfových trávníků.

Hojným druhem je na ostrově ůhýk šedý (*Lanius excubitor koenigi*, obr. 6). Ostrovní poddruh má větší a jinak tvarovaná bílá zrcátka v křídlech, a je tak vlastně až nepodobný šedému ůhýkovi, jak ho známe ze střední Evropy. Pozoruhodný stepokur písečný se nehledá snadno, po delším pátrání na popisovaných lokalitách byl letící jedinec spatřen náhodně z jedou-

11 Charco Verde, jezírko se zelenou vodou se zvýšeným obsahem síry souseďící s pláží los Clicos. Ostrov Lanzarote. Snímky: M. Frencl, pokud není uvedeno jinak

cího auta. Na Fuerteventure ale můžeme potkat supa mrchožravého kanárského. Zbarvení má poněkud matoucí, s ohledem na jeho potřebu popelení se. Kvůli přítomnosti oxidů železa v erodovaných zvětralinách se mu peří zabarvuje do rezava, není tedy bílý. Nejjistěji ho uvidíme z obce Vega de Río Palmas u Buen Paso, ve skalách nad dlouhodobě vyschlou přehradou zřejmě i hnízdí.

Z přístavu Corallejo vyplouvají výletní lodě na malý ostrov Lobos situovaný v průlivu mezi Fuerteventurou a Lanzarote. Chybí na něm infrastruktura k noclehu, jde tedy o jednodenní exkurzi. Název připomíná dávný výskyt tuleňů, v současnosti nepřítomných (Lobo znamená vlk a také tuleň). Na ostrově byly kdysi provozovány saliny, dnes již nejsou funkční. Pěší okruh začíná u přístavu na jihu, vede východním okrajem kolem mělkých lagun obrostlých keřovitou kacicou *Zygophyllum fontanesii* s možností pozorovat např. pisily čáponohé a husice rezavé.

Lanzarote a Chinijo

Lanzarote se rozkládá na ploše 846 km² a jeho nejvyšší vrchol Peñas del Chache, který se nachází mezi útesy Famara, vybíhá do výšky 671 m. Většinu ostrova tvoří kamenité a písečné pláně. Severně od Lanzarote, ve vzdálenosti méně než 1 km, leží malý obydlený ostrov La Graciosa s rozlohou 27 km². La Graciosa a ostrůvky Alegranza, Montaña Clara, Roque del Oeste a Roque del Este tvoří souostroví Chinijo. Ze všech hlavních ostrovů leží Lanzarote nejvýchodněji, nedaleko pobřeží Afriky, a proto zde panuje podobně jako na Fuerteventure velmi suché klima. Na Lanzarote spadne průměrně 50–250 mm srážek ročně. Ostrov objevili po Guančích i Fěničané a po nich Španělé a je patrně lidmi nejdéle kolonizovaná část souostroví. Krajina je modifikována nedostatkem srážek, vulkanismem a pastvou.

Lávové pobřeží u města Órzola slibuje pozorování brodivých ptáků a okolo útesů byl v posledních letech zjištěn pár faetona vlnkovaného (*Phaethon aethereus mesonauta*). Vyskytuje se tu také místní populace sýkory modré. Vyhlídka Guinate je

vhodná k vyhlížení sokola šahina, který hnízdí na okolních skalách, a někdy zahlédneme i ostříže jižního (*Falco eleonorae*), hnízdícího na ostrovech Montaña Clara a Alegranza, jak hlídá při lovu.

V lesíku Bosquecillo běžně potkáme zmíněné sýkory i kanára divokého. Přehradou Mala od podzimu do jara přitahuje tažné ptáky. Nádrž ale často nemá vodu, a nad hrází jsou tak pouze mokřady. Solné laguny Los Cocoteros jsou oblíbeným místem tažných ptáků včetně husice liščí (*T. tadorna*), jespáka šedého (*Calidris temminckii*) nebo vodouše žlutonohého. Také golfové hřiště Costa Teguisse přitahuje tažné ptáky, stejně jako další golfové hřiště na Kanárských ostrovech, a je spolehlivým místem k zastížení orebice berberské. Byli zde zaznamenáni např. výřeček malý (*Otus scops*), mandelík hajní (*Coracias garrulus*), pěvec ryšavý (*Cercotrichas galactotes*) a strnad malinký (*E. pusilla*). Na jezírku golfového hřiště Lanzarote – Tias hnízdí husice rezavá a bylo tady doloženo působivé množství tažných i zatoulaných ptáků, mimo jiné ibis hnědý (*Plegadis falcinellus*) a konipas citronový.

Famarské pláně oplývají nejhustším osídlením dropa obojkového kanárského. Jde o typické místo výskytu stepních ptáků, jako jsou běhulík plavý saharický, dytík úhorní (*Burhinus oedicnemus insularum*, obr. 5), další ostrovní endemiti jinak široce rozšířeného druhu u Eurasii a severní Afriky, a hýl trubač, ale zatoulat se sem může i bělořit okrový (*Oenanthe hispanica*). Skalnaté pobřeží La Santa vyhledávají bahňáci, byli tu pozorováni kulík hnědokřídlý (*Pluvialis dominica*) nebo jespák mořský (*C. maritima*), z pěvců linduška skalní (*A. petrosus*), pěnice mistrovská (*S. hortensis*) a mnoho dalších. Jezírko Janubio se slanou vodou a přilehlé solné pánve také přitahují zajímavé druhy a jsou hnízdištěm pisily čáponohé. Hlášené byly výskyty čírky modrokřídlé (*Anas discors*), buňňáka ledního (*Fulmarus glacialis*), jespáka tundrového (*C. fuscicollis*) nebo skalníka modrého (*Monticola solitarius*). Pozoruhodné množství vzácně se vyskytujících sezonních návštěvníků najdeme i na pobřeží u Arrecife, mezi nimi buňňáka temného (*Ardenna grisea*) nebo faetona vlnkovaného.

Souostroví Chinijo na sever od Lanzarote je významné tím, že na něm donedávna žila malá populace bramborníčky kanárských poddruhu *S. dacotiae murielae*. V r. 1913 se o ní zmiňuje D. A. Bannerman, José Manuel Moreno ji ale již v r. 1988 pokládal za vymizelou.

Závěrem

Nelze odpovědně doporučit ani ideální čas, ani optimální trajektorii pro ornitologa na ostrovech tak, aby se všechny očekávané druhy podařilo najít během jedné návštěvy. Poučený pozorovatel se ale nikdy nevrací zklamaný, protože zjištěných druhů bude vždy dostatek. Skalní sopečná poušť je sice druhově chudší než zalesněné oblasti západně ležících ostrovů, ale pro přírodovědce všech zaměření má nesporné kouzlo.

Seznam použité literatury a tabulky s doplňujícími informacemi k článku jsou uvedeny na webové stránce Živy.